

Els espigolaires del Cançoner Popular

Text > JOSEP PUJOL COLL

Il·lustració > MARC VICENS

M'estranya que encara no se n'hagi escrit una novel·la, de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i la seva història. Hi ha èpica, drama, aventures, cerca de tresors, traïcions, conflictes i girs argumentals que la farien molt distreta. Ara que es compleixen cent anys de la seva primera missió, podem fer-ne cinc cèntims per als qui no en coneixen l'epopeia.

Tot va començar amb la iniciativa dels mecenes Concepció Rabell i Rafel Patxot per subvencionar la recollida de cançons populars a tot el territori dels Països Catalans, enviant-hi estudiosos en diverses missions per transcriure-les. Encara hi havia un cert biaix romàntic en l'empresa, ja que pressuposaven la puresa popular en les terres pageses, no contaminades per la industrialització ni les noves formes de vida urbana. Buscaven melodies anònimes

com més antigues millor, però almenys tenien l'oïda més oberta que certs folkloristes anteriors: hi tindrien cabuda tant les cançons polítiques com les pornogràfiques, les de mainada, les de treball, totes. En van recollir més de vint-i-cinc mil, gràcies a seixanta-cinc missions fetes entre 1922 i 1936, de les quals setze van ser a les comarques gironines.

L'Obra del Cançoner hi enviava un parell de recollidors, un anotava la música de la cançó i l'altre, la lletra i, en algun cas, també es van enregistrar en cilindres de cera. Aquests exploradors s'hi bolcaven amb passió i avidesa, tal com expliquen a les memòries de les seves recerques espigolaires com Palmira Jaquetti o Joan Tomàs. Ells dos mereixerien un capítol a part i, de fet, el 2020 i el 2021 van ser l'Any Palmira Jaquetti i l'Any Joan Tomàs, respectivament, dues efemèrides que van quedar força deslluïdes per la pandèmia.

A la Garrotxa hi van trobar algun filó bo, com ara a Ridaura, on van estar-se tretze dies escoltant Maria Pastora, una informant que els cantà cent quaranta-quatre cançons diferents. Una mina, no podien parar d'anotar. Altres vegades, però, els prenien per recaptadors d'impostos o simplement els defugien, i la feina era guanyar-se la confiança dels cantadors.

Partitures, fitxes, lletres, fotografies, plànols, memòries, cilindres de cera: l'Obra del Cançoner va acumular un material ingent. Malauradament, tot aquest patrimoni va dispersar-se amb la Guerra Civil i l'exili de Rafael Patxot. Part del material el va seguir a França i a Suïssa; una altra part va anar a raure a l'Orfeó Català, dividida enmig de plets i agrors. Finalment, la documentació es va reunificar al monestir de Montserrat, on s'ha anat reordenant, catalogant, microfilmant, publicant i divulgant amb el suport de la Generalitat. Josep Masot i Muntaner, el conservador del fons, n'ha escrit fa poc un bon resum divulgatiu al llibre *Caçadors de cançons: Les missions de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, 1920-1940*, en el qual en detalla les diverses missions, il·lustrades amb meravelloses fotografies dels informants.

Va ser una feina d'ahir per a avui i per a demà. Les activitats i el cançoner en línia *Càntut* (que fa una feina semblant a la del Cançoner Popular però amb les eines del segle XXI) demostren la vigència i l'interès per les músiques de tradició oral, i artistes com Sanjosex, Roba Estesa, Maria Arnal i Marcel Bagés, Tarta Relena, Lúcia Pujol o Rodrigo Cuevas reescalten aquest patrimoni per dialogar-hi i reformular-lo, com a alternativa a tant de refregit insuls i a les músiques de franquícia.

